

ASSAIG

Lluís Alpera, franctirador de la crítica

M. ISABEL PIJOAN I PICAS

Lluís Alpera, *Sobre poetes valencians i altres escrits (Vol. II)*. Pròleg de David Castillo. Institut Alacantí de cultura J. Gil Albert/Publicacions de l'Abadia de Montserrat. Barcelona, 2001.

L'escritor i crític Lluís Alpera, a l'obra *Sobre poetes valencians i altres escrits (Vol. II)*, ens presenta, a tall de pinzellades impressionistes, un panorama de la cultura valenciana dels darrers cinquanta anys del segle XX, en un interessant recull d'articles que són la continuació natural del llibre d'identificació que va publicar l'any 1990, on recopilava també suggestius estudis compromesos amb una visió valenciana de la realitat dels Països Catalans.

Com diu ben encertadament David Castillo en el pròleg, "els seus assaigs són un resum de les seves preferències, de la seva història personal i, també, un codi estètic". I és que aquest poeta de distingida i sòlida trajectòria, ancorat en una insigne tradició de literatura valenciana que ha donat noms de gran prestigi com ara Joan Fuster, Vicent A. Estellés, Xavier Casp i Joan Valls, se'ns manifesta, aquí i ara, com un crític d'aguda sensibilitat i, alhora, d'estricta rigor, sota el mestratge fusterià indiscutible i amb un rerefons d'influències crítiques d'Antoni Comas, Joaquim Molas i Josep M. Castellet.

Aquest llibre està estructurat en dues parts clarament delimitades. La primera, titulada *Sobre poetes valencians*, és un reguitzell de textos de crítica literària que abracen diferents subgèneres, des de l'estudi monogràfic de tota una generació poètica o de la trajectòria literària d'un autor, tant pel que fa a la seva temàtica com a l'expressió del seu estil, fins a l'anàlisi interpretativa d'una obra concreta o d'un poema, en una lectura profunda del seu sentit, bo i passant pel comentari ressenya d'una antologia o d'un llibre recentment editat.

Així, revisitem la poesia de dones al País Valencià, veritable reflexió sobre una primera generació de poetes valencianes de postguerra a la llum de la crítica feminista; resseguim la producció de l'alcoià Joan Valls, polièdicament líric, i del saguntí Jaume Bru i Vidal, en el marc de la plèiade de poetes de la generació dels anys cinquanta; analitzem en profunditat el llibre *Pecats i pensaments*, de J.L. Garcia Guchi, poeta de Crevillent molt neguitejat per la preocupació moral i filosòfica, i l'obra *Paral·lelament a la fosca*, de la poeta de Nules pertanyent a una segona generació d'escriptores valencianes, Marisol González, autora d'un poema catàrtic i terapèutic, de gran força en la dicció i de to irònic, sota l'aparència

d'un dietari personal esdevingut prosa epigramàtica. Completen aquests estudis crítics una curiosa lectura del *Cant de Vicent*, magnífic document poètic de la València viscuda per Estellés, inclòs en el seu *Llibre de meravelles* (1971) i ple de "dialektalismes saborosos", així com un comentari molt reeixit sobre un text sorprenent, la narració lírica *Flautes d'aigua*, de caràcter líquidament autobiogràfic, amb la qual es protegeix amniòticament Joan B. Mengual de les ires sarcàstiques del seu *alter ego*, el narrador Isa Tròlec (pseudònim que el va fer famós arreu) i la ressenya sobre l'antologia *Elogi de la constància: divuit anys de poesia a Sagunt 1982-2000*, a cura dels poetes Rafael Català i Antoni Gómez.

Lluís Alpera ens parla dels poetes valencians

La segona part, *Altres escrits*, aplega una amalgama d'articles que reflecteixen, orsianament, les palpitations del seu temps.

ELS DE GÈNERE ASSACÍSTIC

Aquí, s'hi poden retrobar els que són de gènere assagístic, amb una diversitat de temes que oscil·len entre els literaris (*Literatura i viatges*, on Alpera tria conscientment el retorn a l'Ítaca imaginària), els sociològics (*El món de les falles*, en record i homenatge al seu oncle Pere Alpera) i els polítics (*Desintegració o reconstrucció?*, a propòsit del polèmic llibre *Alacant contra València* escrit per l'alacantí Rodríguez Bernabeu, de ressonàncies fusterianes). També són molt suggeridors els de caràcter periodístic. Entre els quals, cal subratllar els articles que evocuen i recreen la personalitat de figures exponents del seu ideari civicoètic, per exemple el novel·lista, rondallista i divulgador de les *Normes Ortogràfiques* de Castelló Enric Valor (*El Sr. Valor, Alacant*

amb Enric Valor) i el filòleg Manuel Sanchis Guarner, model d'arrelament i compromís amb el seu poble, el mestratge del qual va ser debatut en una taula rodona formada per Josep M. Llompart, Joan Triadú, Jordi Carbonell i Jaume Pérez Montaner i moderada pel mateix Lluís Alpera, que va tenir lloc el novembre del 1991 i ara és transcrita en aquest recull. Així mateix, també s'han de destacar, com a model d'interacció enriquidora, les entrevistes fetes per l'autor a escriptors de reconegut prestigi com Maria Beneyto, la qual ens revela el procés seguit fins a la seva consolidació com a autora en llengua catalana, i Gaspar Jaén Urban, arquitecte i poeta d'estètica molt personal. Aquesta segona part conté, a més, dos articles d'una gran originalitat: una autèntica i satírica "lletra de batalla" contra dos antòlegs prestigiosos que deuen considerar "la increïble lleugeresa dels valencians", en representar-los de manera ben escadussera i ridícula en dues importants antologies, i un postfaci a la traducció catalana de *Los círculos del infierno*, del canari Justo Jorge Padrón, entesa com un fet socioliterari de gran rellevància, malgrat que sembla totalment innecessària en una societat bilingüe, i exemple de política d'intercanvi poètic, entre "vasos comunicants", de la literatura catalana i l'espanyola.

RETAULE ORIGINAL

En resum, *Sobre poetes valencians i altres escrits* dibuixa un retaule de gran originalitat, assolida gràcies al tractament de temes inusuals entre els crítics literaris militants, com la literatura de gènere, molt sovint reservada a les dones escriptores; la censura de criteris discriminadors dels autors valencians en antologies gens sensibles al seu fet diferencial nacional; la incentivació de major nombre de contactes entre la literatura catalana i l'espanyola, condemnades a entendre's. Tot això ofert amb una fina elegància expressiva, no exempta d'una anàlisi interpretativa, elaborada amb la metodologia més adient en cada cas, la qual li permet arribar al fons més pregon de la qüestió que planteja.

Ja per acabar, voldria concloure afirmant que Lluís Alpera ha sabut encoratjar amb esforç i valentia, des de la Universitat d'Alacant, la resistència literària del sud, un sud amenaçat cada cop més per la diglòssia imperant, el qual diu prou a la situació de llengua malmesa, sacsejada per la por constant de la seva possible desaparició futura. D'aquesta manera, la seva tasca esdevé eina de dinamització de la cultura valenciana en el si dels Països Catalans, mitjançant una visió humanística de la crítica i el periodisme en aquesta terra de frontera.

ASSAIG

Sobre el país del Xúquer

ENRIC CASTELLÓ

Tomàs Peris Albentosa, *Història de la Ribera. L'escenari i els protagonistes. Vol I*. Bromera. Alzira, 2001.

Tenim a les mans el primer volum dels cinc que Tomàs Peris Albentosa traurà per explicar la història de les comarques valencianes de la Ribera Alta i la Ribera Baixa, extensió de terra coneguda com Ribera del Xúquer. L'obra, presentada en gran format i amb un treball gràfic impecable, és sens dubte l'estudi més complet sobre la Ribera i exemple clar de la salut dels estudis comarcals al País Valencià.

Aquest primer volum abasta, en 250 pàgines, el període que va del segle XVI fins al XVIII, una closa de 300 anys durant els quals la comarca veu modificada la seva estructura social, el seu paisatge i l'organització del territori. Peris ha tingut el gran encert d'enfocar l'obra tenint en compte tots els factors que configuren la història d'un poble, com són els aspectes poblacionals, els medis ambientals i geogràfics, els econòmics i els polítics. El conjunt configura un llegat de gran vàlua que tota casa riberenca hauria d'incorporar a les prestatgeries i que tot historiador local i comarcal, i no únicament dels nostres països, hauria de conèixer.

L'autor ha introduït una quantitat considerable de material extret de l'extensa bibliografia existent sobre la comarca i el País Valencià d'aquests segles. Així, el text es veu continuament esquitxat de referències d'altres autors. Aquesta tasca de recollida, junt a la minuciositat en la recerca i presentació de les dades, donen a l'obra un tocat de *definitiva*. Tanmateix, l'estil assagístic de Tomàs Peris és, en gairebé tot moment, en excés acadèmic i menys divulgatiu del que fora desitjable en una obra més dirigida al públic en general que per ser engabiada en les biblioteques universitàries i municipals. Malgrat aquesta consideració, la *Història de la Ribera* ens aporta una obra que, a cavall entre la historiografia local i la història general, s'endinsa en el nostre passat d'una manera més analítica i defugint del to folklòric, dramàtic i ple de sensibleria d'alguns dels escrits que sovint hem de suportar als llibres de festes locals.

EL RIU DE LA VIDA

El Xúquer és el gran protagonista d'aquest treball, un riu que ha donat la vida a tota la plana d'inundació i que, en nombroses ocasions, s'ha rebel·lat contra la població portant catàstrofes i mals. El conjunt de fets històrics que es relaten, des dels desastres naturals fins a les crisis demogràfiques o les revolucions agrícoles i tecnològiques, són elements imprescindibles per entendre el present d'una de les comarques que batega amb força al centre del territori comprès entre Vinaròs i Guardamar: el país del Xúquer, un territori la idiosincrasia del qual reflecteix, en bona part, la manera de ser, la relació amb el territori i la condició dels valencians.